ಎಸ್. ಸೋಮನಾಥರಾವ್*

ಶಾಸನೋಕ್ತ ಷೋಡಶ ಮಹಾದಾನಗಳು

ಶಾಸನಗಳ ಅಭ್ಯಾಸ ಮಾಡುವವರಿಗೆ ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗಿ ಗೋಚರವಾಗುವ ವಿಚಾರವೆಂದರೆ, ಶಾಸನ (Inscriptions) ಹಾಗೂ ದಾನಗಳ ನಂಟು. ಅನೇಕ ವೇಳೆ ಶಾಸನವೆಂದರೆ ದಾನ, ದಾನವೆಂದರೆ ಶಾಸನ ಎನ್ನುವಷ್ಟರ ಮಟ್ಟಿಗೆ ಅಭಿಪ್ರಾಯ ಮೂಡುತ್ತವೆ. ಶಾಸನಗಳಲ್ಲಿ ರಾಜಕೀಯ, ಸಾಮಾಜಿಕ, ಧಾರ್ಮಿಕ ಯಾವುದೇ ವಿಷಯ ವಿದ್ದರೂ ಸಹ ದಾನ ಅಥವಾ ಕೊಡುಗೆಯ ವಿಚಾರವಿದ್ದೇ ಇರುತ್ತದೆ. ಶಾಸನಗಳಲ್ಲಿ ಅನೇಕ ಬಗೆಯ ದಾನಗಳ ಉಲ್ಲೇಖ ಸಿಗುತ್ತದೆ. ಅಂತಹ ದಾನಗಳಲ್ಲಿ ನಮಗೆ ಆಗ್ಗಿಂದಾಗ್ಗೆ ಷೋಡಶ ಮಹಾದಾನಗಳ ಉಲ್ಲೇಖ ಬರುತ್ತದೆ.

ಶಾಸನಗಳ ಹಿನ್ನೆಲೆಯಲ್ಲಿ ಷೋಡಶ ಮಹಾದಾನಗಳ ಐತಿಹಾಸಿಕ, ಧಾರ್ಮಿಕ ಹಾಗೂ ಸಾಮಾಜಿಕ ಪ್ರಭಾವವನ್ನು ವಿವೇಚಿಸಲು ಪ್ರಯತ್ನಿಸಿದ್ದೇನೆ. ಈ ದಿಸೆಯಲ್ಲಿ ಡಾ|| ಎಂ. ಚಿದಾನಂದಮೂರ್ತಿಯವರು ತಮ್ಮ ಸಂಶೋಧನ ತರಂಗ ಸಂಪುಟ–೨ರಲ್ಲಿ ವಿವೇಚಿಸಿದ್ದಾರೆ.

ಶಾಸನೋಕ್ತ ಷೋಡಶ ಮಹಾದಾನಗಳ ಅಭ್ಯಾಸ ಮಾಡುವ ಮೊದಲು ಇದರ ಧಾರ್ಮಿಕ ಹಿನ್ನೆಲೆಯನ್ನು ಪರಿಶೀಲಿಸೋಣ.

ವೇದಗಳ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಯಾಗ ಯಜ್ಞಗಳಿಗೆ ಹೆಚ್ಚು ಪ್ರಾಶಸ್ತ್ಯವಿತ್ತು. ಬೌದ್ಧ ಹಾಗೂ ಜೈನ ಧರ್ಮಗಳ ಪ್ರಭಾವ ಸಮಾಜದ ಮೇಲೆ ಹೆಚ್ಚಾದಂತೆ ಯಾಗ ಯಜ್ಞಗಳು ತಮ್ಮ ಹಿರಿಮೆಯನ್ನು ಕಳೆದುಕೊಂಡವು.

ಮನುಸ್ಮೃತಿಯಲ್ಲಿ ದಾನಗಳ ವಿಚಾರ ಹೀಗೆ ಹೇಳಿದೆ :

ತಪಃ ಪರಂ–ಕೃತಯುಗೆ ತ್ರೇತಾಯಾಂ ಜ್ಞಾನ ಮುಚ್ಯತೆ ।
ದ್ವಾಪರೇ ಯಜ್ಞಮೇವಾಹುಃ ದಾನ ಮೇಕಂ
ಕಲೌಯುಗೇ ॥

ಮಾನಸಿಕವಾಗಿ ಮಾನವನು ತಾನು ಮಾಡುವ ಎಲ್ಲಾ ಕಾರ್ಯಗಳಲ್ಲೂ ಲೌಕಿಕ ಯಶಸ್ಸನ್ನೇ ಗುರಿಯಾಗಿಟ್ಟುಕೊಂಡಿರುತ್ತಾನೆ. ಹಾಗೆ ಯಶಸ್ಸಿಗಾಗಿ ತಪಸ್ಸನ್ನಾಗಲಿ, ಜ್ಞಾನಾರ್ಜನೆಯಾಗಲಿ ಮಾಡಲು ತಾಳ್ಮೆಯಿಲ್ಲದ ಸಮಾಜದಲ್ಲಿ ದಾನಗಳು ತಾನೇ ತಾನಾಗಿ ಪ್ರಾಮುಖ್ಯತೆ ಪಡೆಯಿತು.

ಮೊದಲಿಗೆ ನಮಗೆ ಷೋಡಶ ಮಹಾದಾನಗಳ ಉಲ್ಲೇಖ ಪುರಾಣಗಳಲ್ಲಿ ದೊರೆಯುತ್ತವೆ. ವಾಯು ಪುರಾಣ, ಮತ್ಸ್ಯಪುರಾಣ, ಅಗ್ನಿಪುರಾಣ, ಲಿಂಗ ಪುರಾಣ, ಲಿಂಗ ಮಹಾಪುರಾಣಗಳಲ್ಲಿ ಷೋಡಶ ಮಹಾದಾನಗಳು ಹಾಗೂ ಅವುಗಳ ಚಮತ್ಕಾರಿಕ ಶ್ರೇಯಸ್ಸು, ಫಲಗಳ ವಿಚಾರವಾಗಿ ಅಧ್ಯಾಯಗಳಿವೆ. ಹೀಗೆ ಪುರಾಣ ಕಾಲದಿಂದೀಚೆಗೆ ದಾನಗಳನ್ನು ಮಾಡುವುದರಿಂದ ಎಲ್ಲಾ ಬಗೆಯ ಪಾಪ ಪರಿಹಾರವಾಗುತ್ತದೆ, ಸುಖ–ಶಾಂತಿ

* ೪೭, ವೇಣುಗೋಪಾಲ ಲೇಔಟ್, ಗಂಗೇನಹಳ್ಳಿ, ಬೆಂಗಳೂರು-೫೬೦ ೦೩೨

ಲಭಿಸುತ್ತದೆ ಹಾಗೂ ಶ್ರೇಯೋಭಿವೃದ್ಧಿಯಾಗುತ್ತದೆ ಎಂಬ ನಂಬುಗೆ ಬಲವಾಯಿತು.

ರಾಜನು ತನ್ನ ಮತ್ತು ತನ್ನ ರಾಜ್ಯದ ಶ್ರೇಯಸ್ಸಿಗಾಗಿ ಷೋಡಶ ಮಹಾದಾನಗಳನ್ನು ಮಾಡಬೇಕು ಎಂದು ಮತ್ಸ್ಯ ಪುರಾಣದಲ್ಲಿ ಹೇಳಿದೆ. ಈ ಹಿನ್ನೆಲೆಯಲ್ಲಿ ಧಾರ್ಮಿಕ ನಂಬುಗೆ ಬಲವಾಗಿ ಬೆಳೆದಿರಬೇಕು.

ಮತ್ಸ್ಯ ಪುರಾಣದಲ್ಲಿ ಹೇಳಿರುವ ಷೋಡಶ ಮಹಾದಾನಗಳು ಅಕ್ಷರಶಃ ಶಾಸನಗಳಲ್ಲಿ ಉಲ್ಲೇಖವಾಗಿವೆ. ಮತ್ಸ್ಯ ಪುರಾಣದಲ್ಲಿ ಹೇಳಿರುವಂತೆ ಷೋಡಶ ಮಹಾದಾನಗಳು ಇವು : ೧. ತುಲಾಪುರುಷ ದಾನ ೨. ಹಿರಣ್ಯಗರ್ಭದಾನ ೩. ಬ್ರಹ್ಮಾಂಡ ದಾನ ೪. ಕಲ್ಪವೃಕ್ಷ ದಾನ ೫. ಗೋ ಸಹಸ್ರ ದಾನ ೬. ಹಿರಣ್ಯ ಕಾಮಧೇನು ದಾನ ೭. ಹಿರಣ್ಯಾಶ್ವದಾನ ೮. ಹಿರಣ್ಯಾಶ್ವರಥ ದಾನ ೯. ಹೇಮಹಸ್ತಿರಥದಾನ ೧೦. ಪಂಚಲಾಗಲ ದಾನ ೧೧. ಭೂದಾನ ೧೨. ವಿಶ್ವಚಕ್ರದಾನ ೧೩. ಕಲ್ಪಲತಾದಾನ ೧೪. ಸಪ್ತಸಾಗರದಾನ ೧೫. ರತ್ನಧೇನು ದಾನ ೧೬. ಪಂಚಭೂತ ಘಟ ದಾನ

ಷೋಡಶ ಮಹಾದಾನಗಳ ಸಂಕ್ಷಿಪ್ತ ವಿವರಣೆ

೧. **ತುಲಾಪುರುಷದಾನ :** ದಾನ ಮಾಡುವ ವ್ಯಕ್ತಿಯ ತೂಕದ ಸಮನಾದ ತೂಕದ ಚಿನ್ನವನ್ನು ವೇದ ಶಾಸ್ತ್ರ ಪಾರಂಗತನಾದ ಬ್ರಾಹ್ಮಣನಿಗೆ ದಾನ ಮಾಡುವುದು. ಈ ದಾನವು ಸಂಸಾರದಿಂದ ಪಾರು ಮಾಡುತ್ತದೆ.

೨. **ಹಿರಣ್ಯಗರ್ಭ ದಾನ :** ಎಪ್ಪತ್ತೆರಡು ಅಂಗುಲ ಎತ್ತರವಿರುವ, ತಾವರೆಯ ಮೊಗ್ಗಿನ ಆಕಾರದ ಶುಭಕರವಾದ ಸುವರ್ಣ ಕುಂಭವನ್ನು ಮಾಡಿ ಪುರಾಣದಲ್ಲಿ ಸವಿವರವಾಗಿ ಹೇಳಿರುವಂತೆ ಶಾಸ್ತ್ರವಿಧಿಯಂತೆ ಅದರೊಳಗೆ ಹೊಕ್ಕು ಕುಳಿತುಕೊಳ್ಳಬೇಕು. ಬ್ರಾಹ್ಮಣೋತ್ತಮರು ಗರ್ಭಾದಾನ, ಪುಂಸದಾನ, ಸೀಮಂತೋನ್ನಯನ ಮುಂತಾದ ಸಂಸ್ಕಾರವನ್ನು ಗರ್ಭಕ್ಕೆ ನಡೆಸುವರು. ನಂತರ ಆಚಾರ್ಯನು ಯಜಮಾನನನ್ನು ಎಬ್ಬಿಸುವನು. ಜಾತಕರ್ಮ ಮುಂತಾದ ಷೋಡಶ ಸಂಸ್ಕಾರವನ್ನು ಮಾಡುವರು. ಪ್ರಾಜ್ಞನಾದ ಯಜಮಾನನು ಬಳಿಕ ಸುವರ್ಣಮಯವಾದ ಗರ್ಭವನ್ನು ಋತ್ವಿಕರಿಗೆ ದಾನ ಮಾಡಬೇಕು. ಈ ದಾನದಿಂದ ದಿವ್ಯ ದೇಹವು ಲಭಿಸುವುದು ಕಲಿದೋಷವು ಬಳಿ ಸೇರದು.

೩. **ಬ್ರಹ್ಮಾಂಡದಾನ :** ತನ್ನ ಯೋಗ್ಯತೆಗೆ ತಕ್ಕಂತೆ ಇಪ್ಪತ್ತರಿಂದ ಸಾವಿರ ಫಲಗಳ ತೂಕದವರೆಗೆ ಎರಡು ಕಲಶಗಳು ಒಂದರೊಡನೊಂದು ಸೇರಿ ಆದಂತೆ ನಿರ್ಮಿಸಬೇಕು. ಇದನ್ನು ಶಾಸ್ತ್ರ ವಿಧಿಯಂತೆ ಪೂಜಿಸಿ ಶುಭ ದಿನದಂದು ದಾನ ಮಾಡಬೇಕು. ದಾನಿಯು ದಿವ್ಯ ದೇಹವನ್ನು ಹೊಂದಿ, ಪಾಪಗಳೆಲ್ಲಾ ಪರಿಹಾರವಾಗುವುದು.

೪. **ಕಲ್ಪವೃಕ್ಷದಾನ :** ಚಿನ್ನದಲ್ಲಿ ಶಾಸ್ತ್ರವಿಧಿಯಂತೆ ಕಲ್ಪವೃಕ್ಷವನ್ನು ನಿರ್ಮಿಸಿ ಶಾಸ್ತ್ರೋಕ್ತವಾಗಿ ದಾನ ಮಾಡಬೇಕು. ಸಕಲ ವಿಧವಾದ ಪಾಪಗಳಿಂದ ಬಿಡುಗಡೆಯಾಗುವನು. ಅಶ್ವಮೇಧ ಯಾಗ ಫಲ ದೊರಕುವುದು.

೫. **ಗೋಸಹಸ್ರದಾನ :** (ಮಹಾ ದಾನಗಳಲ್ಲೆಲ್ಲಾ ಅತಿ ಶ್ರೇಷ್ಠವಾದ ದಾನವೆಂದು ಪರಿಗಣಿಸಲ್ಪಟ್ಟಿರುವ ದಾನ) ಸುಲಕ್ಷಣವಾದ ಸುವರ್ಣ ವೃಷಭವನ್ನು ನಿರ್ಮಿಸಿ. ಪುರಾಣದಲ್ಲಿ ಹೇಳಿರುವಂತೆ ಸಾವಿರ ಗೋವುಗಳಲ್ಲಿ ಹತ್ತನ್ನು ಆರಿಸಿ ಚಿನ್ನದಿಂದ ಅಲಂಕರಿಸಿ, ಪೂಜಿಸಿ ನಂತರ ಹಾಲ್ಕರೆವ ಪಾತ್ರೆಯೊಂದಿಗೆ ಒಬ್ಬೊಬ್ಬನಿಗೂ ನೂರು, ಐವತ್ತು, ಇಪ್ಪತ್ತು, ಹತ್ತು ಅಥವಾ ಐದನ್ನಾದರೂ ದಾನವಾಗಿ ವೇದಶಾಸ್ತ್ರ ಪಾರಂಗತರಾದ ಸತ್ಪಾತ್ರ ಬ್ರಾಹ್ಮಣರಿಗೆ ದಾನ ಮಾಡಬೇಕು. ಸರ್ವಪಾಪ ಪರಿಹಾರವಾಗುವುದು. ಐಶ್ವರ್ಯವು ಯಥೇಚ್ಛವಾಗಿ ಬೆಳೆಯುವುದು.

೬. **ಹಿರಣ್ಯ ಕಾಮಧೇನು ದಾನ :** ಅಪ್ಪಟ ಚಿನ್ನದಿಂದ ಹಸುವನ್ನು ಕರುವನ್ನು ನಿರ್ಮಿಸಿ ಪೂಜಿಸಿ ಶಾಸ್ತ್ರವಿಧಿಯಂತೆ ದಾನ ಮಾಡಬೇಕು. ದಾನಿಯು ಪರಮೇಶ್ವರನ ಸಾನಿಧ್ಯವನ್ನೈದುವನು.

೭. **ಹಿರಣ್ಯಾಶ್ವದಾನ :** ಚಿನ್ನದ ಕುದುರೆಯನ್ನು (ಮೂರು ಫಲ ತೂಕದಿಂದ ಸಾವಿರ ಫಲ ತೂಕದವರೆಗೆ ತೂಕವಿಟ್ಟು) ನಿರ್ಮಿಸಿ, ಶಾಸ್ತ್ರೋಕ್ತವಾಗಿ ದಾನ

ಮಾಡಬೇಕು. ಪಾಪ ಪರಿಹಾರವಾಗುವುದು, ಅಶ್ವ ಮೇಧ ಯಾಗ ಫಲ ದೊರೆಯುವುದು.

೮. **ಹಿರಣ್ಯಾಶ್ವರಥದಾನ :** ಚಿನ್ನದ ತೇರು ಅದಕ್ಕೆ ನಾಲ್ಕು ಅಥವಾ ಏಳು ಕುದುರೆಗಳೂ, ನಾಲ್ಕು ಗಾಲಿಗಳೂ ನೊಗವೂ ಇರಬೇಕು. ಶಾಸ್ತ್ರವಿಧಿಯಂತೆ ದಾನ ಮಾಡಬೇಕು. ಈ ದಾನದಿಂದ ಮಹಾಪಾತಕಗಳು ದೂರವಾಗುವುದು. ಬ್ರಹ್ಮದೇವನೊಡನೆ ಚಿರಕಾಲ ಸುಖವಾಗಿರುವನು.

೯. **ಹೇಮಹಸ್ತಿರಥದಾನ :** ಚಿನ್ನದ ಆನೆ ಯನ್ನು ರತ್ನಖಚಿತ ರಥವನ್ನೂ ಶಾಸ್ತ್ರವಿಧಿಯಂತೆ ದಾನ ಮಾಡುವುದು.

೧೦. **ಪಂಚಲಾಂಗಲ ದಾನ :** ಐದು ನೇಗಿಲುಗಳೊಡನೆ ಭೂಮಿಯನ್ನು ದಾನ ಮಾಡುವುದು. (ಐದು ಚಿನ್ನದ ನೇಗಿಲುಗಳು, ಹತ್ತು ಎತ್ತುಗಳು). ಯಜಮಾನನು ತನ್ನ ಶಕ್ತಿಗೆ ತಕ್ಕಂತೆ ಪಟ್ಟಣವನ್ನೊ, ಊರನ್ನೊ, ಸಸ್ಯ ಸಮೃದ್ಧವಾದ ಹಳ್ಳಿಯನ್ನೊ ದಾನ ಮಾಡಬಹುದು. ಯುಗಾದಿ, ಗ್ರಹಣ, ಮುಂತಾದ ಪುಣ್ಯ ದಿನಗಳಲ್ಲಿ ದಾನ ಮಾಡಬೇಕು. ಘೋರ ಪಾತಕ ಗಳನ್ನು ಪರಿಹರಿಸುವ ಅತ್ಯಂತ ಶ್ರೇಷ್ಠವಾದ ದಾನ.

೧೧. **ಭೂದಾನ :** ಜಂಬೂ ದ್ವೀಪವನ್ನು ಹೋಲಿಸುವ ಭೂ ಮಂಡಲವನ್ನು ಚಿನ್ನದಿಂದ ನಿರ್ಮಿಸಿ, ನಟ್ಟನಡುವೆ ಪರ್ವತಗಳು, ನದಿಗಳೂ, ಸಪ್ತಸಾಗರಗಳೂ ಆಯಾ ಸ್ಥಳವನ್ನು ಆಕ್ರಮಿಸಬೇಕು. ಉತ್ತಮವಾದ ರತ್ನಗಳು ಅಲ್ಲಲ್ಲಿ ಹೊಳೆಯಬೇಕು. ನಂತರ ಭೂದೇವಿ ಯನ್ನು ಪ್ರಾರ್ಥಿಸಿ ಪೂಜಿಸಿ ಬ್ರಾಹ್ಮಣರಿಗೆ ಶಾಸ್ತ್ರ ವಿಧಿಯಂತೆ ದಾನ ಮಾಡಬೇಕು. ಈ ದಾನವು ಅಮಂಗಲವನ್ನು ದೂರ ಮಾಡುವುದು.

೧೨. **ವಿಶ್ವ ಚಕ್ರ :** ಅಪ್ಪಟ ಚಿನ್ನದಿಂದ ವಿಶ್ವಚಕ್ರವನ್ನು ನಿರ್ಮಿಸಬೇಕು. (ಸಾವಿರ ಫಲದಿಂದ ಇಪ್ಪತ್ತು ಫಲದವರೆಗೆ ತೂಕವಿರಬಹುದು) ದಾನ ಮಾಡ ಬೇಕು.

೧೩. **ಕಲ್ಪಲತಾ ದಾನ :** ಚಿನ್ನದಲ್ಲಿ ಕಲ್ಪ ಲತೆಯನ್ನು ಶಾಸ್ತ್ರ ವಿಧಿಯಂತೆ ನಿರ್ಮಿಸಿ ಶಾಸ್ತ್ರ ವಿಧಿ ಯಂತೆ ದಾನ ಮಾಡುವುದು, ಘೋರ ಪಾಪಗಳನ್ನು ಪರಿಹರಿಸುವುದು.

೧೪. **ಸಪ್ತಸಾಗರ ದಾನ :** ಶಾಸ್ತ್ರ ವಿಧಿ ಯಂತೆ ಏಳು ಚಿನ್ನದ ಕುಂಡಗಳನ್ನು ನಿರ್ಮಿಸಬೇಕು. ಹಾಲು, ಜೇನು, ಮೊಸರುಗಳಿಂದ ತುಂಬಿದ ಈ ಕುಂಡಗಳು ಏಳು ಸಾಗರಗಳನ್ನು ಪ್ರತಿನಿಧಿಸುತ್ತವೆ. ಇದನ್ನು ಋತ್ವಿಕ್ಕುಗಳಿಗೆ ದಾನ ಮಾಡುವುದು ಸಕಲ ಪಾಪ ಪರಿಹಾರಕ.

೧೫. **ರತ್ನಧೇನು ದಾನ :** ಸುಲಕ್ಷಣವಾದ, ಸಕಲ ವಸ್ತ್ರ, ವಜ್ರ, ವೈಢೂರ್ಯಗಳಿಂದ ಅಲಂಕೃತವಾದ ಸುವರ್ಣ ಧೇನುವನ್ನು ಬ್ರಾಹ್ಮಣರಿಗೆ ದಾನ ಮಾಡು ವುದು,

೧೬. **ಪಂಚಭೂತ ಘಟ :** ಪಂಚ ಭೂತ ಗಳನ್ನು ಪ್ರತಿನಿಧಿಸುವ ಐದು ಪದಾರ್ಥಗಳಿಂದ ತುಂಬಿದ ಚಿನ್ನದ ಘಟವನ್ನು ಬ್ರಾಹ್ಮಣರಿಗೆ ದಾನ ಮಾಡು ವುದು.

ಈ ಷೋಡಶ ಮಹಾದಾನಗಳನ್ನು ಪುರಾಣ ಪುರುಷರಾದ ಕೃಷ್ಣ, ವಾಸುದೇವ, ಅಂಬರೀಷ, ಪ್ರಹ್ಲಾದ, ಪೃಥು ಹಾಗೂ ಭರತ ಮುಂತಾದವರು ಮಾಡಿದ್ದರು ಎಂದು ಮತ್ಸ್ಯ ಮಹಾಪುರಾಣ ಹೇಳುತ್ತದೆ.

ಹೀಗೆ ಪುರಾಣ ಪುರುಷರ ಹಾಗೂ ಪುರಾಣಗಳ ಹಿನ್ನೆಲೆಯಲ್ಲಿ ಷೋಡಶ ಮಹಾದಾನಗಳ ಚಮತ್ಕಾರಿಕ ಪ್ರಭಾವದ ಮೇಲೆ ನಂಬಿಕೆ ಬೆಳೆಯುತ್ತಾ ಹೋಯಿತು. ಈ ದಾನಗಳು ಪುರಾಣಗಳಲ್ಲೇ ಉಳಿಯದೆ ಅಕ್ಷರಶಃ ಪಾಲಿಸಲ್ಪಟ್ಟವು. ಈಗ ಶಾಸನಗಳ ಹಿನ್ನೆಲೆಯಲ್ಲಿ ಷೋಡಶ ಮಹಾದಾನಗಳನ್ನು ವಿವೇಚಿಸೋಣ. ನಾಲ್ಕು ಜಿಲ್ಲೆಗಳಾದ ಮಂಡ್ಯ, ಕೊಡಗು, ಮೈಸೂರು ಮತ್ತು ಹಾಸನ ಜಿಲ್ಲೆಗಳಲ್ಲಿರುವ ಶಾಸನಗಳಲ್ಲಿ ಉಲ್ಲೇಖಿತವಾಗಿ ರುವ ಮಹಾದಾನಗಳನ್ನು ಪರಿಶೀಲಿಸಲು ಪ್ರಯತ್ನಿಸಿ ದ್ದೇನೆ.

ಗಂಗರ ಶಿಲಾಶಾಸನಗಳಲ್ಲಿ ಹಾಗೂ ತಾಮ್ರ ಶಾಸನ ಗಳಲ್ಲಿ ಅನೇಕ ಬಗೆಯ ದಾನಗಳ ವಿಚಾರ ಬಂದಿದ್ದರೂ

ಸಹ ಷೋಡಶ ಮಹಾ ದಾನಗಳ ಉಲ್ಲೇಖ ಎಲ್ಲಿಯೂ ದೊರೆಯುವುದಿಲ್ಲ. ಹಾಗೆಯೇ ಹೊಯ್ಸಳರ ಕಾಲದ ಶಾಸನಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಮಹಾದಾನಗಳ ವಿಚಾರ ಬರುವುದಿಲ್ಲ. ಅಂದರೆ ಹದಿಮೂರನೆಯ ಶತಮಾನದ ಅಂತ್ಯದವರೆಗೂ ಮಹಾದಾನಗಳ ಉಲ್ಲೇಖವಿಲ್ಲ. ಆದರೆ ವೈದಿಕ ಧರ್ಮಾವಲಂಬಿ ರಾಜರುಗಳಿದ್ದ ಪ್ರದೇಶದಲ್ಲಿ ಮಹಾದಾನಗಳ ಉಲ್ಲೇಖ ಶಾಸನಗಳಲ್ಲಿ ದೊರೆಯುವುದು. ಷೋಡಶ ಮಹಾದಾನ ಇದೇ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ರೂಢಿಯಲ್ಲಿತ್ತು ಎನ್ನುವುದಕ್ಕಾಗಿ ನನ್ನ ಅಭ್ಯಾಸದ ಸೀಮಿತ ಪ್ರದೇಶವನ್ನು ದಾಟಿ ಕೆಲವು ಉದಾಹರಣೆಗಳನ್ನು ಕೊಡುತ್ತೇನೆ.

ಡಾ॥ ಎಂ. ಚಿದಾನಂದಮೂರ್ತಿಯವರ ಸಂಶೋಧನ ತರಂಗ-೨ರಲ್ಲಿ ಶಾಸನೋಕ್ತ ಕೆಲವು ಮಹಾದಾನಗಳು ಲೇಖನದಲ್ಲಿ ಕ್ರಿ.ಶ. ೫೪೩ರ ಒಂದು ಶಾಸನವು ಒಂದನೆಯ ಪುಲಿಕೇಶಿಯು ಅಶ್ವಮೇದಾದಿ ಯಜ್ಞವನ್ನು ಮಾಡಿ ಹಿರಣ್ಯಗರ್ಭ ಮಹಾದಾನವನ್ನು ಮಾಡಿದ ಎಂದು ತಿಳಿಸುತ್ತಾರೆ (EI, 8 XXIII, p.8. 543 A.D.).

ಶಿವಮೊಗ್ಗ ಜಿಲ್ಲೆಯ ಮಾವಳಿ ಶಾಸನದಲ್ಲಿ ಕುಲಮುದ್ದ ಎನ್ನುವವನು ಗೋಸಹಸ್ರ ಹಾಗೂ ಕನ್ಯಾದಾನವನ್ನು ಮಾಡಿದ್ದನು ಎಂದು ಹೇಳುತ್ತದೆ. ಈ ಶಾಸನವನ್ನು ಕುಲಮುದ್ದನೇ ಹಾಕಿಸಿದ್ದಾನೆ. ಇದ ಎಂಟನೆಯ ಶತಮಾನದ ರಾಷ್ಟ್ರಕೂಟ ಗೋವಿಂದನ ಕಾಲದ್ದು ಹಾಗೂ ಶಿವಮೊಗ್ಗ ಜಿಲ್ಲೆಯಲ್ಲಿರುವ ಹುಂಚ ಎಂಬ ಜೈನ ಕ್ಷೇತ್ರದಲ್ಲಿರುವ ಪಂಚಬಸ್ತಿಯ ತೋರಣ ಬಾಗಿಲ ಬಲಭಾಗದ ಕಂಬದ ಮೇಲಿರುವ ಶಾಸನವು ಕಲ್ಯಾಣಿ ಚಾಲುಕ್ಯರ ಸಮ್ರಾಟ ತ್ರಿಭುವನ ಮಲ್ಲನು ಮಹಾದಾನ ತುಲಾಪುರುಷ ಮತ್ತು ಹಿರಣ್ಯಗರ್ಭದಾನವನ್ನು ಮಾಡಿದವನು ಎಂದು ಪ್ರಶಂಸಿಸುತ್ತದೆ. ಅದೇ ಬಸದಿಯಲ್ಲಿರುವ ಮತ್ತೊಂದು ಶಿಲಾ ಶಾಸನವೂ ಇದೇ ಮಾತನ್ನು ಹೇಳುತ್ತದೆ. ಇದರಿಂದ ಷೋಡಶ ಮಹಾದಾನಗಳು ರಾಷ್ಟ್ರಕೂಟ ಹಾಗೂ ಕಲ್ಯಾಣಿ ಚಾಲುಕ್ಯರ ಕಾಲದಲ್ಲಿಯೂ ಸಹ ಅಂದರೆ ಆರನೇಯ ಶತಮಾನದಿಂದಲೂ ಪ್ರಸಿದ್ಧವಾಗಿದ್ದು, ಪ್ರಚಲಿತವಾಗಿದ್ದವು ಎಂದು ಹೇಳಬಹುದು.

ನಮ್ಮ ಅಭ್ಯಾಸದ ಪ್ರದೇಶದಲ್ಲಿ ಮಹಾದಾನಗಳ ಉಲ್ಲೇಖ ಮೊದಲಿಗೆ ವಿಜಯನಗರದರಸರ ಕಾಲದಿಂದ ಕಾಣಸಿಗುತ್ತದೆ. ಮೊದಲನೆಯದಾಗಿ ಕ್ರಿ.ಶ. ೧೩೯೬ರ ಹಾಸನ ಜಿಲ್ಲೆಯ ಚಿಕ್ಕ ಕಡಲೂರಿನಲ್ಲಿ ಸಿಕ್ಕಿರುವ ಒಂದು ಶಾಸನದಲ್ಲಿ[1] ವಿಜಯನಗರದರಸ ಇಮ್ಮಡಿ ಹರಿಹರನು ತನ್ನ ಶತ್ರುಗಳ ಖಜಾನೆಯಿಂದ ತಂದ ಸಂಪತ್ತಿನಿಂದ ರಾಶಿ ರಾಶಿಯಾಗಿ ಚಿನ್ನವನ್ನು ಬಳಸಿ ಷೋಡಶ ಮಹಾದಾನಗಳನ್ನು ಮಾಡಿದನೆಂದು ಹೇಳುತ್ತದೆ.

ಕ್ರಿ.ಶ. ೧೪೩೦ರ ಒಂದು ತಾಮ್ರ ಶಾಸನದ[2] ಪ್ರಕಾರ ವಿಜಯನಗರದರಸರ ವಂಶಾವಳಿಯಲ್ಲಿ ಅರಸು ಹರಿಹರನು ಇಪ್ಪೊಂದು ಮಹಾದಾನಗಳನ್ನು ಮಾಡಿದನು ಎಂದರೆ ಅದರಿಂದ ಉಂಟಾಗುವ ಹರ್ಷವು ಹದಿನಾಲ್ಕು ಲೋಕಗಳನ್ನು ದಾಟಿ ಹೊರಗೆ ಹೋಗುತ್ತದೆ ಎಂದು ಹೇಳುತ್ತದೆ. ಅದರ ಸಾಲುಗಳು ಹೀಗಿವೆ.

"........... ಹಾರ ಗೌರವಂ ಯಶಃ ಪೂರಶಾಲೋ ಹರಿಹರೇಶ್ವರಃ । ಯತ್ಷೋಡಶ ಮಹಾದಾನಾಯಶಸಾಂ ದಿಗ್ವಿಹಾರಿಣಾಂ । ಭೂಯಸಾಂ ಭಗವಾನಾಲಂ ಭುವನಾನಿ ಚತುರ್ದಶ...."

ಇದೇ ಶಾಸನವು ಅರಸು ದೇವರಾಯನು ಪ್ರತೀದಿನ ಮಹಾದಾನಗಳನ್ನು ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದನು ಎಂದು ಹೇಳುತ್ತದೆ. "ಪ್ರತ್ಯಹಂ ಚಿನ್ಹಿತಾನೇಕ ಮಹಾದಾನ ಯಶೋನಿ"........

ಕೃಷ್ಣರಾಜಪೇಟೆಯ ಕೈಗೊಂಡನಪಲ್ಲಿಯಲ್ಲಿ ದೊರೆತಿರುವ ಕ್ರಿ.ಶ. ೧೪೬೨ರ ಒಂದು ತಾಮ್ರ ಶಾಸನವು[3] ವಿಜಯನಗರದರಸು ವೀರನರಸಿಂಹನು ಮಹಾದಾನಗಳನ್ನು ಮಾಡಿದವನು ಎಂದು ಪ್ರಶಂಸಿಸುತ್ತದೆ. ಪುಣ್ಯ

1 EC VIII. ಹಾಸನ ೧೦೩ ಚಿಕ್ಕಕಡಲೂರು

2 EC VI, ಶ್ರೀರಂಗಪಟ್ಟಣ, ೨೫

3 EC. VI, ಕೆ. ಆರ್. ಪೇಟೆ ೭೦, ಕೈಗೊಂಡನಪಲ್ಲಿ

ಕ್ಷೇತ್ರಗಳ ಹಾಗೂ ಷೋಡಶ ಮಹಾದಾನಗಳ ಪಟ್ಟಿಯನ್ನೆ ಕೊಡುತ್ತದೆ.

ಹೆಗ್ಗಡದೇವನ ಕೋಟೆಯ ಕ್ರಿ.ಶ. ೧೪೯೩ರ ಒಂದು ತಾಮ್ರದ ಶಾಸನ[4]ವು ವಿಜಯನಗರದರಸು ಸಾಳುವ ಇಮ್ಮಡಿ ನರಸಿಂಹನು ಮಾಡಿದ ಅಗ್ರಹಾರ ದಾನವನ್ನು ಹೇಳುತ್ತಾ, ಸಾಳುವ ನರಸಿಂಹನು ದಿನೇ ದಿನೇ ಹದಿನಾರು ಮಹಾದಾನಗಳನ್ನು ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದನು. ಚಿನ್ನವನ್ನು ದಾನ ಮಾಡುವುದು ಅವನಿಗೆ ಮಕ್ಕಳು ಮಣ್ಣಿನಲ್ಲಿ ಆಡಿದಂತೆ ಎಂದು ವರ್ಣನೆ ಮಾಡಿದೆ. ಶಾಸನದ ವಾಕ್ಯಗಳು ಹೀಗಿವೆ.

"ದೈನಂದಿನಂ ಯಸ್ಯಕೃತ್ಯಂ ಮಹಾದಾನಾನಿ ಷೋಡಶಾ ವಸಂತ್ತ"

"ಕನಕತ್ಯಾಗೋ ಬಾಲ್ಯಾಹ್ಯಂ ಪಾಂಸಖೇಲನಂ !"

ವೀರನರಸಿಂಹನ ಪುತ್ರ, ನಂತರದ ವಿಜಯನಗರದ ತಾಮ್ರ ಶಾಸನಗಳಲ್ಲೆಲ್ಲಾ ಸಿದ್ಧಪಡಿಸಿದ ಪಾಠವಾಗಿದ್ದು, ಅರಸು ವೀರನರಸಿಂಹನ ಹಾಗೂ ಕೃಷ್ಣದೇವರಾಯ ಇವರುಗಳು ಷೋಡಶ ಮಹಾದಾನಗಳನ್ನು ಮಾಡಿದ ಪುಣ್ಯಕ್ಷೇತ್ರಗಳ ಪಟ್ಟಿಯನ್ನು ಕೊಟ್ಟು ಪ್ರಶಂಸಿಸುತ್ತವೆ. ಈ ತಾಮ್ರ ಶಾಸನಗಳೆಲ್ಲಾ ಒಂದೇ ಬಗೆಯಾಗಿದ್ದು, ಈ ತಾಮ್ರ ಶಾಸನಗಳ ಮಾದರಿಯಾಗಿ ಕ್ರಿ.ಶ. ೧೫೧೬ರ ಶ್ರೀರಂಗಪಟ್ಟಣದ ಒಂದು ತಾಮ್ರ ಶಾಸನ[5]ದ ವಾಕ್ಯಗಳನ್ನು ಇಲ್ಲಿ ಉದಾಹರಿಸುತ್ತೇನೆ.

ಸಾಲು ೨೮ .... ಜಾತೋ ವೀರನೃಸಿಂಹೇಂದ್ರ ಕೃಷ್ಣರಾಯ ಮಹೀಪತಿ । ವೀರಶ್ರೀ
೨೯ ನಾರಸಿಂಹಸ್ಯ ವಿಜಯನಗರೇ ರತ್ನಸಿಂಹಾಸನಸ್ಥಃ। ಕೀರ್ತ್ಯಾ ನೀತ್ಯಾನಿ
೩೦ ರಸ್ತ ನೃಪನಗ ನಹುಷಾನಸ್ಯವನ್ಯಾ ಮಘಾನ್ಯಾನ್ । ಆಸೇತೋರಾಸುಮೇ
೩೧ ರೋಃರವನಿಸುರನುತಃ ಸ್ಥೈರ್ಯಮೂರ್ಕೋದಯಾದ್ರೇ ರಾಪಾಶ್ಚಾತ್ಯ ಚಲಾಂತಾದಪಿ
೩೨ ಲ ಹೃದಯ ಮಾವರ್ಜ್ಯ ರಾಜ್ಯಂ ಶಶಾಸ । ನಾನಾ ದಾನಾನ್ಯ ಕಾರ್ಷೀತ್ಕನಕಶ
೩೩ ದಸಿಯಃ ಶ್ರೀ ವಿರೂಪಾಕ್ಷ ದೇವಸ್ಥಾನೇ ಶ್ರೀಕಾಲಹಸ್ತೀ ಶಿತುರಪಿನಗರೇ
೩೪ ವೆಂಕಟಾದ್ರೌಚ ಕಾಚ್ಯಂ ಶ್ರೀ ಶೈಲೇ ಶೋಣಶೈಲೆವಮಹಿತಿ ಹರಿಹರೇ ಹೋಬ
೩೫ ಲೇ ಸಂಗಮೇಚ । ಶ್ರೀರಂಗೇ ಕುಂಭಕೋಣೇ ಹತತಮಸಿ ಮಹಾನಂದಿ ತೀರ್ಥೇ
೩೬ ನಿವೃತ್ತೌ । ಗೋಕರ್ಣೇ ರಾಮಸೇತೌ, ಜಗತಿ ತದಿತರೇಸ್ವಪ್ಯಶೇಷೇಷು ಪುಂ
೩೭ ಣ್ಯಸ್ಥಾನೇಷ್ವಾಲಬ್ಧನಾನಾವಿಧ ಬಹಲ ಮಹಾದಾನ ವಾರಿ ಪ್ರವಾಹೈಃ
೩೮ ಯಸ್ಯೋದಂಚತ್ತುರಂಗ ಪ್ರಕರಖುರರಜ ಶುಷ್ಯದಂಭೋಧಿ ಸುಗ್ನೈಃಕ್ಷ್ಮಾಭೃ
೩೯ ತ್ಪಕ್ಷಚ್ಛಿದೋತ್ತರ ಕುಲಿಶಧರೋತ್ಕಂಠಿತಾ ಕುಂಠಿತಾಘಾತ್ । ಬ್ರಹ್ಮಾಂಡಂ
೪೦ : ವಿಶ್ವಚಕ್ರಂ ಘಟಮುದಿತ ಮಹಾಭೂತಕಂ ರತ್ನಧೇನುಂ । ಸಪ್ತಾಂಭೋದಿಂ ಚ
೪೧ : ಕಲ್ಪಕ್ಷಿತಿರುಹಲತಿಕೇ ಕಾಂಚನೀಂ ಕಾಮಧೇನುಂ । ಸ್ವರ್ಣಕ್ಷ್ಮಾಯೋ
೪೨ : ಹಿರಣ್ಯಾಶ್ವರಥಮಪಿ ತುಲಾಪುರುಷಂ ಗೋಸಹಸ್ರಂ ಹೇಮಾಶ್ವಂ ಹೇಮಗ
೪೩ : ರ್ಭಂ ಕನಕಕರಿರಥಂ ಪಂಚಲಾಂಗಲ್ಯತಾನೀತ್ !......................................

4 EC. III, ಹೆಗ್ಗಡದೇವನಕೋಟೆ ೮೯

5 EC. VI, ಶ್ರೀರಂಗಪಟ್ಟಣ ೨೬

ಮೇಲಿನ ಶಾಸನದಲ್ಲಿ ಹೇಳಿರುವಂತೆ ಷೋಡಶ ಮಹಾದಾನಗಳನ್ನು ಜೀವನದಲ್ಲಿ ಒಮ್ಮೆ ಮಾತ್ರ ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದರು ಎನ್ನುವಂತಿಲ್ಲ. ಮಹಾದಾನಗಳನ್ನು ಅನೇಕ ಭಾರಿ, ಅನೇಕ ಪುಣ್ಯಕ್ಷೇತ್ರಗಳಲ್ಲಿ ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದರು.

ವಿಜಯನಗರದರಸು ಕೃಷ್ಣದೇವರಾಯನ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಅನೇಕ ತಾಮ್ರಪಟ ದಾನ ಶಾಸನಗಳು* ದೊರೆತಿದ್ದು, ಅವುಗಳಲ್ಲೆಲ್ಲಾ ಮಹಾದಾನಗಳ ಉಲ್ಲೇಖ ಪ್ರಶಂಸೆಯ ರೂಪದಲ್ಲಿ ತಪ್ಪದೆ ಸಿಗುತ್ತದೆ.

ಕೃಷ್ಣದೇವರಾಯನ ನಂತರವೂ ಸಹ ವೈದಿಕ ಧರ್ಮದ ಪ್ರಭಾವ ಹಾಗೂ ಮಹಾದಾನಗಳ ವಿಚಾರ ದಲ್ಲಿದ್ದ ನಂಬುಗೆ ವಿಜಯನಗರದರಸರಲ್ಲಿದ್ದ ಹಾಗೆಯೇ ಮುಂದುವರೆದಿದೆ.

ಕ್ರಿ.ಶ. ೧೫೩೨ರ ಕೃಷ್ಣರಾಜಪೇಟೆಯ ಒಂದು ತಾಮ್ರಶಾಸನ[6] ಅಚ್ಯುತರಾಯನು ಮಹಾದಾನಗಳಲ್ಲಿ ಒಂದಾದ ಸಪ್ತಸಾಗರದಾನವನ್ನು ಮಾಡಿದ ವಿಚಾರ ಹೇಳುತ್ತವೆ. ಕ್ರಿ.ಶ. ೧೫೩೩ರ ಮದ್ದೂರಿನ ಒಂದು ತಾಮ್ರಶಾಸನವು[7] (ಅರಸು ಅಚ್ಯುತರಾಯನದು) ವಂಶಾವಳಿ ಹಾಗೂ ಪ್ರಶಂಸೆಯಲ್ಲಿ ಅರಸು ಕೃಷ್ಣದೇವರಾಯನು ಷೋಡಶ ಮಹಾದಾನಗಳನ್ನು ನಾನಾ ಪುಣ್ಯಕ್ಷೇತ್ರಗಳಲ್ಲಿ ಹಾಗೂ ಪುನಃ ಪುನಃ ತುಲಾಪುರುಷ ಮುಂತಾದ ಮಹಾದಾನಗಳನ್ನು ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದನೆಂದು ಹೇಳುತ್ತದೆ.

ಕ್ರಿ.ಶ. ೧೫೩೫ರ ಒಂದು ದಾನಶಾಸನ[8] ವಿಜಯನಗರದ ಸಿದ್ದಪಡಿಸಿದ ಪಾಠದಲ್ಲಿ ವೀರನರಸಿಂಹ ಹಾಗೂ ಕೃಷ್ಣದೇವರಾಯನು ಮಹಾದಾನಗಳನ್ನು ಮಾಡಿದವರು ಎಂದು ಪ್ರಶಂಸಿಸಿದೆ. ವಿಜಯನಗರದ ಸದಾಶಿವರಾಯ ರಾಮರಾಯನ ಕಾಲದ ಕ್ರಿ.ಶ. ೧೫೬೧ರ ಒಂದು ತಾಮ್ರ ಶಾಸನವು[9] ಮೇಲೆ ಹೇಳಿದಂತೆ ವೀರನರಸಿಂಹ ಮತ್ತು ಕೃಷ್ಣದೇವರಾಯನನ್ನು ಪ್ರಶಂಸಿಸುತ್ತದೆ.

ಇದುವರೆಗೆ ವಿಜಯನಗರದರಸರ ದಾನ ಶಾಸನಗಳಲ್ಲಿ, ಈ ಅರಸರು ಷೋಡಶ ಮಹಾದಾನಗಳನ್ನು ಮಾಡಿದವರು ಎಂದು ಪ್ರಶಂಸೆಯ ರೂಪದಲ್ಲಿ ಹೇಳಿದೆ. ಆದರೆ ಕೆಲವು ದಾನಶಾಸನಗಳು ಮಹಾದಾನಗಳಿಗೆ ಪೂರಕವಾಗಿ ಗ್ರಾಮದಾನಗಳನ್ನು ಮಾಡಿದ ಉಲ್ಲೇಖವನ್ನು ಹೊಂದಿದೆ. ಇವು ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗಿ ಮಹಾದಾನವನ್ನು ಮಾಡಿ, ಪೂರಕವಾಗಿ ಮಾಡಿದ ಗ್ರಾಮ ದಾನಗಳನ್ನು ಹೇಳುತ್ತವೆ. ಇಂತಹ ಕೆಲವು ವಿಜಯನಗರದರಸರ ಕಾಲದ ಶಾಸನಗಳನ್ನು ಪರಿಶೀಲಿಸೋಣ. ಇವು ಮಹಾದಾನ ಆಚರಣೆಗಳನ್ನು ಸ್ವಲ್ಪಮಟ್ಟಿಗೆ ನಿಜರೂಪದಲ್ಲಿ ತೋರಿಸುತ್ತವೆ.

---

* EC VI, ಶ್ರೀರಂಗಪಟ್ಟಣ, ೨೬, ಕ್ರಿ.ಶ. ೧೫೧೬
EC VII, ನಾಗಮಂಗಲ ೧೩೪, ದೊಡ್ಡಬೆಟಕ ಕ್ರಿ.ಶ. ೧೫೧೨
EC VII, ಮಂಡ್ಯ, ೭, ಕ್ರಿ.ಶ. ೧೫೧೬
EC VIII, ಹಾಸನ ೮, ಕಿತ್ತಾನೆ ಕ್ರಿ.ಶ. ೧೫೧೫
EC VIII, ಹಾಸನ ೮೩, ಕುದುರೆಗುಂಡಿ, ಕ್ರಿ.ಶ. ೧೫೨೪
EC III, ನಂಜನಗೂಡು ೩೯೮, ಕ್ರಿ.ಶ. ೧೫೧೩
EC III, ಗುಂಡ್ಲುಪೇಟೆ ೧, ಕ್ರಿ.ಶ. ೧೫೧೭
EC V, ಟಿ. ನರಸೀಪುರ ೧೦೫, ಕ್ರಿ.ಶ. ೧೫೨೦

6 EC VI, ಕೆ. ಆರ್. ಪೇಟೆ ೯೯, ಕ್ರಿ.ಶ. ೧೫೩೨
7 EC VII, ಮದ್ದೂರು ೧೪೪, ಹುರಗಲವಾಡಿ
8 EC V, ಮೈಸೂರು ೧೦೫
9 EC VIII, ಹಾಸನ ೯

ಹೇಮಾಶ್ವದಾನ : ನಾಗಮಂಗಲ ತಾಲ್ಲೂಕು ದೇವಲಾಪುರದ ಒಂದು ಶಾಸನ[10] ವಿಜಯನಗರದ ಕೃಷ್ಣದೇವರಾಯನು ಕಾಲ ಏಪ್ರಿಲ್ ೧೯, ಕ್ರಿ.ಶ. ೧೫೧೩ರಲ್ಲಿ ವಿರೂಪಾಕ್ಷನ ಸಂನಿಧಿಯಲ್ಲಿ ಮಾಡಿದ ಹೇಮಾಶ್ವ ಎಂಬ ಮಹಾದಾನವನ್ನು ಮಾಡಿದ ಅಂಗವಾಗಿ ಗ್ರಾಮದಾನವೆಂದು ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗಿ ಹೇಳುತ್ತದೆ (EC VII, ಪುಟ ೧೫೮).

"...............ಕೊಟ್ಟ ದರ್ಮಶಾಸನ ಷೋಡಶಮಹಾದಾನಗೊಳಗಣ ಹೇಮಾಶ್ವದಾನ ಮಾಡಿದಲ್ಲಿ ತದಂಗ ಭೂದಾನವಾಗಿ ದಾರೆಯನೆರೆದು ಕೊಟ್ಟ ಅಗ್ರಹಾರ ಮದನಪುರ ಮಲ್ಲಿಗೆರೆಗ್ರಾಮ ವಿನ್ನು ಪಂಪಾಕ್ಷೇತ್ರ ಶ್ರೀ ವಿರೂಪಾಕ್ಷ ದೇವರ ಸಂನಿಧಿಯಲ್ಲಿ..............."

ರತ್ನಧೇನು ಮಹಾದಾನ : ಶ್ರೀರಂಗಪಟ್ಟಣದ ಒಂದು ತಾಮ್ರಶಾಸನ[11] ಕ್ರಿ.ಶ. ೧೪೩೦ರಲ್ಲಿ ತುಂಗಭದ್ರಾ ತೀರದಲ್ಲಿ ವಿರೂಪಾಕ್ಷನ ಸಂನಿಧಿಯಲ್ಲಿ ರತ್ನಧೇನು ಮಹಾದಾನ ಮಾಡುವಾಗ ಅದರ ಅಂಗವಾಗಿ ಚಂಡಿಗಲ ಗ್ರಾಮವನ್ನು ದಾನವಾಗಿ ಕೊಟ್ಟಿದ್ದು. ಶಾಸನವು (EC VI, ಪುಟ ೩೬೦).

............"ರತ್ನದೇನು ಮಹಾದಾನಂ ಕೃತ್ವಾತತ್ರೋಕ್ತ ದಕ್ಷಿಣಂ" ಎಂದು ಹೇಳುತ್ತದೆ.

ತುಲಾಪುರುಷ ದಾನ : ಗುಂಡ್ಲುಪೇಟೆಯ ಒಂದು ತಾಮ್ರಶಾಸನ[12] ವಿಜಯನಗರದರಸು ಮಲ್ಲಿಕಾರ್ಜುನನ ಕಾಲದ್ದು. ಈ ಶಾಸನದ ಮುಖ್ಯ ಉದ್ದೇಶ ಮಲ್ಲಿಕಾರ್ಜುನನು ಮಾಡಿದ ತುಲಾಪುರುಷ ದಾನದ ಅಂಗವಾಗಿ ಕಾಲಪುಸಂಜನವೆಂಬ ಭೂಮಿದಾನವಾಗಿ ೧) ಬೆಟ್ಟದ ಬೀಡು ೨) ಕಲ್ಲೊಟ್ಟಿ ಗ್ರಾಮ ೩) ಕೇತಹಳ್ಳಿ ಎಂಬ ಗ್ರಾಮಗಳನ್ನು ೨ ಫೆಬ್ರವರಿ, ಕ್ರಿ.ಶ. ೧೪೪೮ ಗೋ ದ್ವಾದಶಿಯಂದು ತುಂಗಭದ್ರಾ ನದಿತೀರ ಪಂಪಾ ವಿರೂಪಾಕ್ಷನ ಸಂನಿಧಿಯಲ್ಲಿ ದಾನ ಮಾಡಿದೆ ಎಂದು ದೃಢೀಕರಿಸುವುದು (EC III, ಪುಟ ೧೦೫).

...........। "ತತ್ರ ಕುರ್ವನ್ಮಹಾದಾನಂ ತುಲಾಪುರುಷ ಸಂಜ್ಞಿತಾ ಅಂತರೀಯಾತಯಾ ಭೂವಿದಾನಂ ಕಾಲ ಪುದಂಜಸಂ ।"...................

ಮೈಸೂರಿನ ಒಂದು ಶಿಲಾಶಾಸನ[13] ವಿಜಯನಗರದ ಅರಸು ಸಾಳುವ ಇಮ್ಮಡಿ ನರಸಿಂಹ ಶಕ ವರ್ಷ ೧೪೧೯ (ಕ್ರಿ.ಶ. ೧೪೯೭) ಪಿಂಗಳ ಸಂವತ್ಸರ ಶ್ರಾವಣ ಪೌರ್ಣಮಿ ಶನಿವಾರದಂದು ತುಲಾಪುರುಷ ದಾನದ ಅಂಗವಾಗಿ ದೂದಣಾಯಕ ಹಳ್ಳಿ ಎಂಬ ಗ್ರಾಮವನ್ನು ದಾನ ಮಾಡಿದುದಾಗಿ ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗಿ ಹೇಳಿದೆ. (EC V, ಪುಟ ೩೨೨).

................"ಶಾಸ್ತ್ರಸಂಶೋಧ ಸಂಪ್ರಾಪ್ತ ತುಲಾಪುರುಷ ಕಾರಣಾತ್"

ಮಹಾಭೂತ ಘಟಕ : ಗುಂಡ್ಲುಪೇಟೆಯ ಒಂದು ಶಿಲಾಶಾಸನ[14] ವಿಜಯನಗರದ ಅರಸು ನರಸಿಂಹ ಮಹಾರಾಯ ಶಕ ವರ್ಷ ೧೩೨[೭] ಕ್ರೋಧನ ಸಂವತ್ಸರ ಪಾಲ್ಗುಣ ಶು ೪ ಮೀನ ಸಂಕ್ರಾಂತಿಯಂದು ಉಭಯ ಕಾವೇರಿ ಮಧ್ಯ ಶ್ರೀರಂಗ ಕ್ಷೇತ್ರದಲ್ಲಿ ಶ್ರೀರಂಗನಾಥ ದೇವರ ಸಂನಿಧಿಯಲ್ಲಿ ಮಹಾಭೂತ ಘಟಕವೆಂಬ ಮಹಾದಾನದ ಅಂಗವಾಗಿ ಹೊಣಕನಹಳ್ಳಿ ಎಂಬ ಗ್ರಾಮವನ್ನು ಚಿಕ್ಕದೇವರಾಯಪುರವೆಂದು ನಾಮಕರಣ ಮಾಡಿ ಸಕಲ ವೇದ ಪಾರಂಗತರಾದ ಬ್ರಾಹ್ಮಣರಿಗೆ ದಾನ ಮಾಡುತ್ತಾನೆ **(EC III, ಪುಟ ೨೪).**

...."ಭೂದಾನಾದಿ ಷೋಡಶ ಮಹಾದಾನಗಳ ಮಾಡುವಲ್ಲಿ ಅದರೊಳಗಣ ಮಹಾಭೂತ ಘಟವೆಂಬ ಮಹಾದಾನವನು ಶ್ರೀರಂಗ ಕ್ಷೇತ್ರವಾದ ಉಭಯ ಕಾವೇರಿ ಮಧ್ಯ ಚಂದ್ರ ಪುಷ್ಕರಣಿ ತೀರದಲಿ ನೆಲಸಿಹ ಶ್ರೀರಂಗನಾಥ ದೇವರ ಸಂನಿಧಿಯಲ್ಲಿ........"

---

10 EC VII, ನಾಗಮಂಗಲ ೧೬೦, ದೇವಲಾಪುರ
11 EC VI, ಶ್ರೀರಂಗಪಟ್ಟಣ ೨೫
12 EC III, ಗುಂಡ್ಲುಪೇಟೆ ೧೪೭, ತ್ರಿಯಂಬಕಪುರ
13 EC V, ಮೈಸೂರು ೨೨೫, ಕುರುಬಾರಹಳ್ಳಿ
14 EC III, ಗುಂಡ್ಲುಪೇಟೆ ೨೬, ಹೊಣಕನಹಳ್ಳಿ

ಈ ಗ್ರಾಮದಾನವನ್ನು ಮಹಾಭೂತಘಟವೆಂಬ ಮಹಾದಾನ ಮಾಡುವಾಗ ಮಾಡಿದ್ದು ಎಂದು ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗಿ ಹೇಳುತ್ತದೆ.

ಧರಾ ಮಹಾದಾನ : ಗುಂಡ್ಲುಪೇಟೆಯ ಒಂದು ಶಿಲಾಶಾಸನ[15] ವಿಜಯನಗರದರಸ ನರಸಿಂಹ ಮಹಾರಾಯನು ಮಾಡಿದ ಗ್ರಾಮದಾನ. ವಿವರವನ್ನು ಮಹಾಭೂತ ಘಟಕ ಮಹಾದಾನದ ಶೀರ್ಷಿಕೆಯಲ್ಲಿ ಹೇಳಿದೆ. ಭೂದಾನಾದಿ ಷೋಡಶ ಮಹಾದಾನವನ್ನು ಮಾಡಿದ ಎಂದು ಹೇಳುತ್ತದೆ (EC III, ಪುಟ ೨೪).

"ಭೂದಾನಾದಿ ಷೋಡಶ ಮಹಾದಾನಗಳ ಮಾಡುವಲು….

ಹೆಗ್ಗಡದೇವನ ಕೋಟೆಯ ಒಂದು ತಾಮ್ರ ಶಾಸನವು[16] ವಿಜಯನಗರದರಸು ಹರಿಹರನು ಶಕವರ್ಷ ೧೩೦೧ ಸಿಧಾರ್ಥಿ ಸಂವತ್ಸರ ಕಾರ್ತಿಕ ಮಾಸ ಬಹುಳ [೩೦] ಧಾರಾದಾನವನ್ನು ಮಾಡಿದನೆಂದು ಹೇಳುತ್ತದೆ.

…………। "ಹರಿಹರೇಣ ಪ್ರೀತಿ ಪೂರ್ವಂ ವಿಭುದೇಂದ್ರ ಸರಸ್ವತೇಃ । ದತ್ತಃ ಕರತಲೇ ಧಾರಾದಾನಂ ಸ್ವನೋದಕಂ

ಸಪ್ತಸಾಗರ ದಾನ : ಕೃಷ್ಣರಾಜಪೇಟೆಯ ಒಂದು ತಾಮ್ರ ಶಾಸನ[17] ವಿಜಯನಗರದರಸು ತುಳು ವಂಶದ ವೀರನರಸಿಂಹನು ಶಕವರ್ಷ೧೩೮೩(?) ಚಿತ್ರಭಾನು ಸಂವತ್ಸರ ಮಾಘ ಬಹುಳ ೧೪, ರವಿವಾರ ಶಿವರಾತ್ರಿ ಶ್ರೀಶೈಲ ಕ್ಷೇತ್ರದಲ್ಲಿ ಸಪ್ತಸಾಗರ ದಾನ ಮಾಡುವಾಗ ಕೈಗೊಂಡನಪಲ್ಲಿ ಎಂಬ ಗ್ರಾಮವನ್ನು ದಾನ ಮಾಡುತ್ತಾನೆ. ಇದನ್ನು ಶಾಸನ ಹೀಗೆ ಹೇಳುತ್ತದೆ EC VI, ಪುಟ ೫೪.

………………………………। "ಸೋಯಂ ರಾಜಾಧಿರಾಜೇಂದ್ರ ಸಮಸ್ತಗುಣವಾರಿದಿಃ । ಸಪ್ತಸಾಗರದಾನಸ್ಯ ವೇಳಾಯಾಮತ್ರಿಗೋತ್ರಿಣೆ ।……………………

ಕೃಷ್ಣರಾಜಪೇಟೆಯ ಮತ್ತೊಂದು ತಾಮ್ರ ಶಾಸನದಲ್ಲಿ[18] ವಿಜಯನಗರದ ಅರಸು ಅಚ್ಯುತರಾಯನು ಬೆಲೆಕೆರೆ ಗ್ರಾಮವನ್ನು ಶಕವರ್ಷ ೧೪೫೩ ಖರ, ಮಾಘ ಬಹುಳ ೧೪ [ಕ್ರಿ.ಶ. ೧೫೩೨ ಫೆ ೪] ಮಹಾದಾನ ಮಾಡಿದನು. ಈ ದಾನವನ್ನು ಮೊದಲು ವೀರನರಸಿಂಹನು ವಿಭವ ಸಂವತ್ಸರ ವೈಶಾಖ ಸು. ೧೨ [ಕ್ರಿ.ಶ. ೧೫೦೮ ಏಪ್ರಿಲ್ ೧೨] ಶ್ರೀಶೈಲದಲ್ಲಿ ಸಪ್ತಸಾಗರದಾನ ಮಾಡುವಾಗ ದಾನ ಮಾಡಿದ್ದನು. ಇದು ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗಿ ಉಲ್ಲೇಖವಾಗಿದೆ EC VI, ಪುಟ.

…………"ಸಪ್ತಸಾಗರ ದಾನಸ್ಯ ಪ್ರದಾಯಾಚಾರ್ಯ್ಯ ಸನ್ನಿಧೌ । ಭೂದಾನ ಹೇತೋಃ ಶ್ರೀ ವೀರ ನಾರಸಿಂಹ ಮಹಿಪತಿಃ ।

ಇದುವರೆಗೆ ವಿಜಯನಗರದ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಷೋಡಶ ಮಹಾದಾನಗಳನ್ನು ಆಚರಿಸುತ್ತಿದ್ದ ಬಗ್ಗೆ ಖಚಿತ ಮಾಹಿತಿಯನ್ನು ಕೊಡುವ ಶಾಸನಗಳ ಅಭ್ಯಾಸ ಮಾಡಿದೆವು.

ವಿಜಯನಗರದ ಪತನದ ನಂತರ ಮೈಸೂರರಸರು ವಿಜಯನಗರದ ಉತ್ತರಾಧಿಕಾರಿಗಳಂತೆ ರಾಜ್ಯವಾಳಿದರು. ರಾಜಕೀಯವಾಗಿ ಮಾತ್ರವಲ್ಲದೆ ಸಾಮಾಜಿಕವಾಗಿ ಹಾಗೂ ಧಾರ್ಮಿಕವಾಗಿಯೂ ಉತ್ತರಾಧಿಕಾರಿಗಳಾಗಿದ್ದರು. ಈ ಮಾತು ದಾನ ಮತ್ತು ಮಹಾದಾನಗಳ ಆಚರಣೆಯಲ್ಲೂ ಕಂಡುಬರುತ್ತದೆ. ಈ ಮೈಸೂರರಸರ ಕಾಲದ ಶಾಸನಗಳಲ್ಲಿ ಷೋಡಶ ಮಹಾದಾನಗಳ ಉಲ್ಲೇಖಗಳನ್ನು ಗಮನಿಸೋಣ.

ಪಾಂಡವಪುರದ ಒಂದು ತಾಮ್ರಶಾಸನ[19]ವು ಮೈಸೂರರಸ ಇಮ್ಮಡಿ ಕೃಷ್ಣರಾಜರು (ಕ್ರಿ.ಶ. ೧೭೨೨ ಡಿಸೆಂಬರ್ ೧೧ರಂದು) ಒಂದು ಗ್ರಾಮದಾನವನ್ನು ಮಾಡಿದ ವಿಷಯವನ್ನು ತಿಳಿಸುತ್ತದೆ. ಮೈಸೂರು ಅರಸರ ವಂಶಾವಳಿಯನ್ನು ಹೇಳುತ್ತಾ ವಂಶದ ಮೂಲ

---

15 EC III, ಗುಂಡ್ಲುಪೇಟೆ ೨೬

16 EC III, ಹೆಗ್ಗಡದೇವನ ಕೋಟೆ

17 EC VI, ಕೃಷ್ಣರಾಜಪೇಟೆ ೭೧

18 EC VI, ಕೃಷ್ಣರಾಜಪೇಟೆ ೯೯

19 EC VI, ಪಾಂಡವಪುರ ೯೯

ಪುರುಷನಾದ ಚಂದ್ರನು ೧೫ ಮಹಾದಾನಗಳನ್ನು ಮಾಡಿ ಒಂದನ್ನು ಬಿಟ್ಟುಬಿಡುತ್ತಾನೆ, ಆದರೆ ಚಿಕ್ಕದೇವರಾಯನು ಅವನನ್ನು ಮೀರಿಸಿ ಮಹಾದಾನಗಳಾದ ತುಲಾಪುರುಷ ಮೊದಲಾದ ಹದಿನಾರು ಮಹಾದಾನಗಳನ್ನು ಮಾಡಿದ್ದಾನೆ ಎಂದು ಪ್ರಶಂಸಿಸುತ್ತದೆ.

ಪಾಂಡವಪುರ-ಮೇಲುಕೋಟೆಯ ಮತ್ತೊಂದು ತಾಮ್ರಶಾಸನ[20] ಮೈಸೂರರಸ ಇಮ್ಮಡಿ ಕೃಷ್ಣರಾಜರ (ಕ್ರಿ.ಶ. ೧೭೨೪ ಡಿ. ೩೦ರಂದು) ಗ್ರಾಮದಾನ ಮಾಡಿದ ವಿಚಾರ.

ಅರಸರ ವಂಶಾವಳಿಯನ್ನು ಹೇಳುತ್ತಾ ಪ್ರಶಂಸಿಸುತ್ತಾ ವಂಶದ ಚಂದ್ರನು ಷೋಡಶ ಮಹಾದಾನಗಳನ್ನು ಒಮ್ಮೊಂದಾಗಿ ಮಾಡುತ್ತಾ ಒಂದನ್ನು ಬಿಟ್ಟುಬಿಡುತ್ತಾನೆ. ಆದರೆ ಕೃಷ್ಣರಾಜನು ೧೬ ಮಹಾದಾನಗಳನ್ನು ಸಗಟಾಗಿ ಯಾವುದೇ ಹಿಂಜರಿಕೆಯಿಲ್ಲದೆ ದಾನ ಮಾಡುತ್ತಾನೆ ಎಂದು ಪ್ರಶಂಸಿಸುತ್ತದೆ. ಹೀಗೆ ಶಾಸನದ ಮಾತು ಮಹಾದಾನಗಳನ್ನು ಮಾಡುವುದರಲ್ಲಿ ಹೆಗ್ಗಳಿಕೆಯ ಜೊತೆಗೆ ರಾಜನು ಅಪರಿಮಿತ ಸಂಪತ್ತುಳ್ಳವನಾಗಿರಬೇಕೆಂಬ ಅಭಿಪ್ರಾಯವನ್ನು ಕೊಡುತ್ತದೆ.

ಮೈಸೂರಿನ ಜಗನ್ಮೋಹನ ಬಂಗಲೆಯಲ್ಲಿ ಹಿತ್ತಾಳೆ ತಗಡಿನ ಮೇಲೆ ಕೆತ್ತಿ ಇಟ್ಟಿರುವ ವಂಶಾಂಬುಜ[21] ಮೈಸೂರರಸರು ಮುಮ್ಮಡಿ ಚಾಮರಾಜೇಂದ್ರರು "ತುಲಾಪುರುಷ, ಹಿರಣ್ಯಗರ್ಭ, ಗೋಸಹಸ್ರ ವಸುಂಧರಾ ಗ್ರಹಾರಾದ್ಯನೇಕ ಮಹಾದಾನ ವಿತರಣ" ಎಂದು ವರ್ಣಿಸಿದೆ. ಟಿ. ನರಸೀಪುರದ ಮತ್ತೊಂದು ಶಾಸನ[22] ಮೈಸೂರರಸರ ವಂಶಾವಳಿಯನ್ನು ಸವಿಸ್ತಾರವಾಗಿ ಬಣ್ಣಿಸಿ ಅರಸು ಚಿಕ್ಕದೇವೇಂದ್ರನು ಹದಿನಾರು ಮಹಾದಾನಗಳನ್ನು ಮಾಡಿದ್ದನು ಎಂದು ಹೇಳುತ್ತದೆ (ಈ ಶಾಸನದಲ್ಲಿ ಕಾಲ ಮತ್ತು ಸ್ಥಳದ ಉಲ್ಲೇಖವಿಲ್ಲ).

ಕೃಷ್ಣರಾಜನಗರದ ಒಂದು ಶಾಸನ[23] ಸರ್ವಾಧಿಕಾರಿ ನಂಜರಾಜ (ಅರಸು ಕೃಷ್ಣರಾಜ, ಮೈಸೂರು) ಶಕ ವರ್ಷ ೧೬೬೩ ದುಮತಿ ಸಂವತ್ಸರ ಶ್ರಾವಣ, ಶನಿವಾರ ಗೋಕುಲಾಷ್ಟಮಿ, ರೋಹಿಣಿ ನಕ್ಷತ್ರ (ಕ್ರಿ.ಶ. ೧೭೪೧ ಆಗಸ್ಟ್ ೨೨ರಂದು) ಮಾಡಿದ ಒಂದು ಗ್ರಾಮದಾನ ಶಾಸನ. ಈ ಶಾಸನದಲ್ಲಿ ನಂಜರಾಜನ ವಂಶಾವಳಿಯನ್ನು ಹೇಳುತ್ತಾ ನಂಜರಾಜನು ತನ್ನ ಅರಸನಿಂದ ಅಪ್ಪಣೆ ಪಡೆದು ಹದಿನಾರು ಮಹಾದಾನಗಳನ್ನು ಅಂದರೆ (EC V, ಪುಟ).

..........................ಬ್ರಹ್ಮಾಂಡಂ ವಿಶ್ವಚಕ್ರಂ, ಕನಕಗಜ
ಹಯಸ್ಯಂದ ನಾನ್ಗೋ ಸಹಸ್ರ ಕಲ್ಪದ್ರುಮಂ ಕಲ್ಪವಲ್ಲೀಂ
ನಿಜತನುತುಲಿತಂ ಹೇಮಹೈರಣ್ಯ ಗರ್ಭ, ಅಬ್ದೀನ್ಬುತಾನಿ
ಸಿರಾನಜನಕನಕಜಂ ಧೇನುಯುಗ್ಮಂ ಧರಾಂಚ ಪ್ರಾದಾದ್ಯೋ
ಭೂಸುರೇಭ್ಯೋಯದನುಮತಿ ಮಶಾನ್ನಂಜರಾಜಕ್ಷಿತೀಂದ್ರಃ।

ಮತ್ಸ್ಯ ಪುರಾಣದಲ್ಲಿ ಹೇಳಿರುವಂತೆ ಹದಿನಾರು ಮಹಾದಾನಗಳನ್ನು ಉಲ್ಲೇಖಿಸಿದೆ.

ಟಿ. ನರಸೀಪುರದ ಶಾಸನವೊಂದು[24] ವಿಜಯ ರಘುನಾಥ ಸೇತುಪತಿ ಕಾತ್ತದೇವ ರಾಮನಾಡು ದೊರೆಯನ್ನು ಪ್ರಶಂಸಿಸುತ್ತಾ ಹದಿನಾರು ಮಹಾದಾನಗಳನ್ನು ತುಲಾಪುರುಷ ಮುಂತಾದ ದಾನಗಳನ್ನು ಮಾಡಿದವನೆಂದು ಹೊಗಳುತ್ತದೆ. ಇದೇ ಟಿ. ನರಸೀಪುರದ ಮತ್ತೊಂದು ಶಾಸನ ಇದೇ ದೊರೆಯನ್ನು ಹೊಗಳುತ್ತಾ ಹಿರಣ್ಯಗರ್ಭ ದಾನವನ್ನು ಮಾಡಿದವನು ಎಂದು ಪ್ರಶಂಸಿಸುತ್ತದೆ.

ಮೈಸೂರಿನ ತಾಮ್ರ ಶಾಸನವೊಂದು[25] ಧನ್ನೋಜಿಯೆಂಬ ಬ್ರಾಹ್ಮಣ ವ್ಯಾಪಾರಿಯೊಬ್ಬನು ಗುಜರಾತಿನಿಂದ ಬಂದು ದೊರೆಯ ಪ್ರೀತಿಯನ್ನು ಸಂಪಾದಿಸಿ ಅನೇಕ ದಾನಗಳನ್ನು ಮಾಡುತ್ತಾನೆ. ಪ್ರಸ್ತುತ ಶಾಸನದಲ್ಲಿ ಕನ್ನಂಬಾಡಿ ಸ್ಥಳದಲ್ಲಿರುವ ಹೊಸಕೋಟೆ ಎಂಬ ಗ್ರಾಮ

---

20 EC VI, ಪಾಂಡವಪುರ ೨೧೫
21 EC V, ಮೈಸೂರು ೨೬
22 EC V, ಟಿ. ನರಸೀಪುರ ೧೪
23 EC V, ಕೃಷ್ಣರಾಜನಗರ ೧೧೭, ಕ್ರಿ.ಶ. ೧೭೪೧
24 EC V, ಟಿ. ನರಸೀಪುರ ೧೧೬
25 EC V, ಮೈಸೂರು ೧೦೪, ಕ್ರಿ.ಶ. ೧೬೬೭

ವನ್ನು ಅಗ್ರಹಾರವನ್ನಾಗಿ ಮಾಡಿ ಅನೇಕ ಬ್ರಾಹ್ಮಣರಿಗೆ ದಾನ ಮಾಡುತ್ತಾನೆ. ದನ್ನೋಜಿ ಮಾಡಿದ ಅನೇಕ ದಾನಗಳನ್ನು ಪ್ರಶಂಸಿಸುತ್ತಾ ದನ್ನೋಜಿಯು ಮಹಾದಾನವಾದ ತುಲಾಭಾರ ದಾನವನ್ನು ಮಾಡುವುದಕ್ಕಾಗಿ ತಕ್ಕಡಿಯನ್ನು ಹತ್ತಿದವನು ಎಂದು ಪ್ರಶಂಸಿಸುತ್ತದೆ.

ಈ ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ನಮಗೆ ಹತ್ತೊಂಬತ್ತನೆಯ ಶತಮಾನದವರೆಗೂ ಮಹಾದಾನಗಳ ಆಚರಣೆಯ ಬಗ್ಗೆ ಶಾಸನಗಳಲ್ಲಿ ಮಾಹಿತಿ ಸಿಗುತ್ತದೆ. ವಿ.ಆರ್. ರಾಮಚಂದ್ರ ದೀಕ್ಷಿತರು ತಮ್ಮ ಮತ್ಸ್ಯಪುರಾಣ ಒಂದು ಅಭ್ಯಾಸ ಎಂಬ ಇಂಗ್ಲೀಷ್ ಭಾಷೆಯ ಪುಸ್ತಕದಲ್ಲಿ ಮಹಾದಾನಗಳ ಆಚರಣೆಯ ಬಗ್ಗೆ ಮಹಾದಾನಗಳನ್ನು ಇತ್ತೀಚಿನವರೆಗೂ ರಾಜ ಮಹಾರಾಜರುಗಳು ಆಚರಿಸುತ್ತಾ ಬಂದಿದ್ದಾರೆ ಎಂದು ಹೇಳುತ್ತಾ ಇಪ್ಪತ್ತನೆಯ ಶತಮಾನದ ಆದಿಭಾಗದವರೆಗೂ ತಿರುವನಂತಪುರದ ಹಿಂದೂ ರಾಜರು ಆಚರಿಸುತ್ತಾ ಬಂದಿದ್ದಾರೆ ಎಂದು ಹೇಳುತ್ತಾರೆ.

ಈಗ ಮುಖ್ಯವಾಗಿ ರಾಜಮನೆತನಗಳನ್ನು ವಿಂಗಡಿಸಿಕೊಂಡು ಶಾಸನಾಧಾರ ಮಹಾದಾನಗಳ ಆಚರಣೆಯನ್ನು ವಿವೇಚಿಸೋಣ. ನಮ್ಮ ಅಭ್ಯಾಸ ಪ್ರದೇಶದ ಪರಿಮಿತಿಯಲ್ಲಿ ಮೊದಲಿಗೆ ಆಳಿದವರು ಗಂಗರು ಅನೇಕ ಬಗೆಯ ದಾನಗಳ ವಿಚಾರವಿದ್ದರೂ ಎಲ್ಲಿಯೂ ಮಹಾದಾನಗಳ ಉಲ್ಲೇಖವಿಲ್ಲ. ನಂತರ ಹೊಯ್ಸಳರು ಎಂದರೆ ಹತ್ತನೆಯ ಶತಮಾನದಿಂದ ಹದಿನಾಲ್ಕನೆಯ ಶತಮಾನದವರೆಗೆ ಆಳಿದ್ದರೂ ಸಹ ಅವರ ಯಾವುದೇ ಶಾಸನಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಮಹಾದಾನಗಳ ಉಲ್ಲೇಖವಿಲ್ಲ. ಇದಕ್ಕೆ ಮುಖ್ಯ ಕಾರಣ ಈ ವಂಶದ ಅನೇಕ ದೊರೆಗಳು ಹಾಗೂ ರಾಣಿಯರು ಜೈನ ಮತಾವಲಂಬಿಗಳಾಗಿದ್ದುದೂ ಹಾಗೂ ಜೈನ ಮತದ ಪ್ರಭಾವಕ್ಕೊಳಗಾಗಿದ್ದವರೂ ವೈದಿಕ ಧರ್ಮವನ್ನು ಅವಲಂಬಿಸಿದ ದೊರೆಗಳಿದ್ದರೂ ವೈದಿಕ ಧರ್ಮದ ಷೋಡಶ ಮಹಾದಾನಗಳು ಅಷ್ಟು ಪ್ರಭಾವ ಬೀರಿಲ್ಲ.

ಆದರೆ ಮಹಾದಾನಗಳು ಇವೇ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಆಚರಣೆಯಲ್ಲಿತ್ತು ಎನ್ನುವುದಕ್ಕೆ ಕೆಲವು ಉದಾಹರಣೆಗಳನ್ನು ಮೊದಲೇ ಕೊಟ್ಟಿದ್ದೇನೆ.

ನಮ್ಮ ಸೀಮಿತ ಪ್ರದೇಶದಲ್ಲಿ ವಿಜಯನಗರದರಸರ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ವಿಪುಲವಾಗಿ ಷೋಡಶ ಮಹಾದಾನಗಳ ಉಲ್ಲೇಖ ಬರುತ್ತದೆ. ವಿಜಯನಗರದ ಪ್ರಾರಂಭ ಕಾಲದಿಂದ ಅವನತಿಯ ಕಾಲದವರೆಗೂ ಪ್ರತಿಯೊಬ್ಬ ರಾಜನೂ ಮಹಾದಾನಗಳನ್ನು ಮಾಡಿದ ಉಲ್ಲೇಖ ಶಾಸನಗಳಲ್ಲಿ ದೊರಕುತ್ತದೆ. ವೈದಿಕಧರ್ಮದ ರಕ್ಷಣೆಗಾಗಿಯೇ ತಲೆ ಎತ್ತಿದ ರಾಜ್ಯವಾದುದರಿಂದ ದಾನ, ಮಹಾದಾನಗಳು ಮತ್ತು ಇತರ ವೈದಿಕ ಧರ್ಮಾನುಚಾರಗಳು ರಾಜಕೀಯವಾಗಿ ಅವಶ್ಯವಾಗಿದ್ದಿರಬಹುದು.

ವಿಜಯನಗರದರಸರು ಮಹಾದಾನಗಳನ್ನು ಆಗಾಗ್ಗೆ ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದರು, ಅವರ ಶಾಸನಗಳಲ್ಲೇ ಹೇಳಿರುವಂತೆ ಚಿನ್ನವನ್ನು ದಾನ ಮಾಡುವುದು ಅವರಿಗೆ ಮಕ್ಕಳು ಮಣ್ಣಿನಲ್ಲಿ ಆಡಿದಂತೆ ಎಂಬ ಮಾತು ನಿಜವಿರಲೂಬಹುದು, ಏಕೆಂದರೆ ಹೀಗೆ ದಾನ ಮಾಡಲು ಸಾಮ್ರಾಜ್ಯವು ಖಂಡಿತವಾಗಿಯೂ ಸಂಪತ್ಭರಿತವಾಗಿರಬೇಕು. ಇದು ಸಮೃದ್ಧಿಯ ಪ್ರತೀಕ.

ವಿಜಯನಗರದ ಸಾಮ್ರಾಜ್ಯವು ಸ್ಥಾಪನೆಯಾದಾಗಿನಿಂದಲೂ, ಸಾಮ್ರಾಜ್ಯದ ಮೇಲೆ ಮುಸಲ್ಮಾನರು ಧಾಳಿ ಮಾಡುತ್ತಲೆ ಇದ್ದರು. ಸಾಮ್ರಾಜ್ಯವನ್ನು ನಾಶ ಮಾಡಬೇಕೆಂಬ ಛಲದಿಂದ ಪ್ರಯತ್ನಿಸುತಿದ್ದರು. ಇಂತಹ ಸನ್ನಿವೇಶದಿಂದಾಗಿ, ಮಾನಸಿಕವಾಗಿ ನೆಮ್ಮದಿ ಪಡೆಯುವುದಕ್ಕಾಗಿ, ಷೋಡಶ ಮಹಾದಾನಗಳನ್ನು ಮಾಡುವುದರಿಂದ ಪುರಾಣಗಳಲ್ಲಿ ಹೇಳಿರುವಂತೆ ತನ್ನ ಮತ್ತು ತನ್ನ ರಾಜ್ಯದ ಮೇಲೆ ಎರಗಬಹುದಾದ ಪೀಡಾ ಪರಿಹಾರವಾಗುವುದೆಂಬ ನೆಂಬಿಕೆಯಿಂದ ಮಹಾದಾನಗಳನ್ನು ಆಗ್ಗಿಂದಾಗ್ಗೆ ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದಿರಬಹುದು.

ವೈದಿಕ ಧರ್ಮದ ಪ್ರಭಾವ ರಾಜರ ಮೇಲೆ ಹೆಚ್ಚಾಗಿರಬಹುದು. ವೈದಿಕರಾದ ವೇದಶಾಸ್ತ್ರ ಪಾರಂಗತರಾದ ಪುರೋಹಿತ ವಂಗಡಕ್ಕೆ ಸೇರಿದ ಬ್ರಾಹ್ಮಣರು ರಾಜಕೀಯವಾಗಿ ಹಾಗೂ ಸಾಮಾಜಿಕವಾಗಿ ಹೆಚ್ಚು ಪ್ರಭಾವಶಾಲಿಗಳಾಗಿದ್ದು, ರಾಜ್ಯಕ್ಕೆ ಹಾಗೂ ರಾಜ್ಯಾಡಳಿತಕ್ಕೆ ಅವರ ಅಭಿಪ್ರಾಯ ಮತ್ತು ವಿಶ್ವಾಸ ತುಂಬಾ ಬೇಕಾಗಿದ್ದಿರಬಹುದು. ಇಂತಹ ಬ್ರಾಹ್ಮಣರ ಮನಸ್ಸಂತೋಷ ಪಡಿಸುವುದಕ್ಕಾಗಿಯೂ ಮಹಾದಾನಗಳ

ನೆಪದಲ್ಲಿ ಅವರನ್ನು ಸಂತೋಷಪಡಿಸುತ್ತಿದ್ದಿರಬಹುದು. ವಿಜಯನಗರದರಸರು ಮಾಡಿರುವ ಗ್ರಾಮದಾನಗಳ ಸಂಖ್ಯೆಯನ್ನು ನೋಡಿದಾಗ ಈ ಅಭಿಪ್ರಾಯ ಬರುವುದು. ಸಾಮಾಜಿಕವಾಗಿ ತಾವು ಸಂಪ್ರದಾಯಸ್ಥರು ಹಾಗೂ ವೈದಿಕ ಧರ್ಮ ಸಂರಕ್ಷಕರು ಎಂಬ ಅಭಿಪ್ರಾಯವನ್ನು ಮೂಡಿಸುವುದಕ್ಕಾಗಿಯೂ ಇರಬಹುದು.

ವಿಜಯನಗರದ ದಾನ ಶಾಸನಗಳಲ್ಲಿ ಕೃಷ್ಣದೇವ ರಾಯ ಪದೇ ಪದೇ ತುಲಾ ಪುರುಷದಾನವನ್ನು ಮಾಡು ತ್ತಿದ್ದ ಎಂಬ ಪ್ರಶಂಸೆ ಬರುತ್ತದೆ. ಈ ಮಾತಿಗೆ ಪೂರಕ ವಾಗಿ ನಮಗೆ ಹಂಪಿಯಲ್ಲಿ ತುಲಾಭಾರ ಮಂಟಪವಿದ್ದು ಇಲ್ಲಿ ಕೃಷ್ಣದೇವರಾಯನು ಪ್ರತಿ ವರ್ಷ ಚಿನ್ನದಲ್ಲಿ ತುಲಾಭಾರ ಮಾಡಿಕೊಂಡು ಆ ಚಿನ್ನವನ್ನು ದಾನ ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದನು ಎನ್ನುವ ಪ್ರತೀತಿಯಿದೆ. ಇದರಿಂದ ತುಲಾಪುರುಷದಾನ ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದನು ಎನ್ನುವುದಕ್ಕೆ ಆಧಾರ ಸಿಗುತ್ತದೆ.

ಶಾಸನಗಳಲ್ಲಿ ಉಲ್ಲೇಖಿತವಾಗಿರುವ ಮಹಾ ದಾನಗಳೆಲ್ಲಾ ಮತ್ಸ್ಯಪುರಾಣದಲ್ಲಿ ಹೇಳಿರುವಂತೆಯೆ ವಾರ, ತಿಥಿ, ನಕ್ಷತ್ರಗಳನ್ನು ಅನುಸರಿಸಿ ಮಾಡಿದ್ದಾರೆ. ಮತ್ಸ್ಯಪುರಾಣದ ಅಧ್ಯಾಯ ೨೪ ಶ್ಲೋಕ ೧೯ ರಿಂದ ೨೩ ರವರೆಗೆ ಶಾಸ್ತ್ರೋಕ್ತವಾದ ಕಾಲ ದೇಶಗಳನ್ನು ಹೀಗೆ ಹೇಳಿದೆ. ಉತ್ತರಾಯಣ, ದಕ್ಷಿಣಾಯನ, ವಿಷುವತ್ಪುಣ್ಯ ಕಾಲಗಳು, ವ್ಯತಿಪಾತ, ಯುಗಾದಿ, ಚಂದ್ರ, ಸೂರ್ಯ ಗ್ರಹಣಗಳು, ಸಂಕ್ರಮಣ ಚತುರ್ದಶಿ, ಅಷ್ಟಮಿ, ಹುಣ್ಣಿಮೆ ಪರ್ವದಿನಗಳು ದ್ವಾದಶಿ ಅಷ್ಟಕಾಶ್ರಾದ್ಧ ದಿನ ಗಳು ಇವೇ ಮೊದಲಾದ ಸಮಯಗಳು ಪ್ರಶಸ್ತ. ಪುಣ್ಯ ತೀರ್ಥಗಳು, ದೇವಸ್ಥಾನ, ಬಾವಿಯ ತೀರ, ತೋಟ, ನದೀ ತೀರ ಅಥವಾ ಮನೋಹರವಾದ ಕೆರೆಯ ದಡ.

ಮಹಾದಾನಗಳನ್ನು ವೇದಶಾಸ್ತ್ರ ಪಾರಂಗತರಾದ ಸತ್ಪಾತ್ರರಾದ ಬ್ರಾಹ್ಮಣರಿಗೆ ಕೊಡಬೇಕು ಎಂಬ ಮಾತನ್ನು ಸಹ ಅಕ್ಷರಶಃ ಪಾಲಿಸಿಕೊಂಡು ಬಂದಿದ್ದಾರೆ. ಈ ಮಾತು ದಾನ ಸ್ವಿಕಾರ ಮಾಡುವವನ ಬಣ್ಣನೆ ಮತ್ತು ಪ್ರಶಂಸೆಯಿಂದ ಖಚಿತವಾಗುತ್ತದೆ. ದಾನ ಸ್ವೀಕಾರ ಮಾಡುವವನನ್ನು ದಾನಿಗಿಂತ ಹೆಚ್ಚಾಗಿ ಪ್ರಶಂಸಿದ್ದಾರೆ ಎಂಬುದು ಉಲ್ಲೇಖಾರ್ಹ.

ಶಾಸನಗಳ ಆಧಾರದ ಮೇಲೆ ಹೇಳಬೇಕಾದರೆ ಷೋಡಶ ಮಹಾದಾನಗಳನ್ನು ಸಮ್ರಾಟರು ಹಾಗೂ ರಾಜಕೀಯವಾಗಿ ಮತ್ತು ಆರ್ಥಿಕವಾಗಿ ಪ್ರಬಲರಾಗಿದ್ದ ವರು ಮಾತ್ರ ಆಚರಿಸುತ್ತಿದ್ದರು ಎಂದು ಹೇಳಬಹುದು.

ಆದರೆ ಮಹಾದಾನಗಳಲ್ಲಿ ಚಿನ್ನವೇ ದಾನದ ಪ್ರಧಾನವಾದುದರಿಂದ ಹಾಗೂ ಚಿನ್ನದ ದಾನವು ಚರಾಸ್ತಿ (Moveable) ಯಾದುದರಿಂದ ದಾನದ ದಾಖಲೆಯನ್ನು (record) ಶಾಸನಗಳ ರೂಪದಲ್ಲಿ ನಿರ್ಮಿಸುವ ಅಗತ್ಯತೆ ಯುಂಟಾಗುತ್ತಿರಲಿಲ್ಲ. ಮಹಾದಾನಗಳಿಗೆ ಪೂರಕವಾಗಿ ಗ್ರಾಮದಾನವನ್ನಾಗಲಿ, ಭೂದಾನವನ್ನಾಗಲಿ ಸಾಮಾನ್ಯನು ಮಾಡಲು ಸಾಧ್ಯವಿಲ್ಲದಿರುವರಿಂದ ಇಂತಹ ದಾಖಲೆಗಳ (ಶಾಸನಗಳ ರೂಪದಲ್ಲಿ) ನಿರ್ಮಾಣವಾಗಿಲ್ಲ ಹಾಗೂ ನಮಗೆ ಮಾಹಿತಿ ಸಿಗುವ ಸಾಧ್ಯತೆಗಳಿಲ್ಲ.

ಸಾಮಾಜಿಕ, ಆರ್ಥಿಕ ಮತ್ತು ರಾಜಕೀಯವಾಗಿ ಪ್ರಬಲರಾಗಿದ್ದವರು ಮತ್ತು ವರ್ತಕರು ಮಹಾದಾನ ಗಳನ್ನು ಮಾಡಿದ ಉಲ್ಲೇಖಗಳು ಸಿಗುವುದಿಲ್ಲ. ಆದರೆ ಮೈಸೂರಿನ ತಾಮ್ರಶಾಸನದ ವಿವರಣೆಯಂತೆ ದನ್ನೋಜಿ ಯೆಂಬ ವ್ಯಾಪಾರಿಯು ಮಹಾದಾನವಾದ ತುಲಾಪುರುಷ ದಾನವನ್ನು ಮಾಡಿರುವ ವಿವರವನ್ನು ಈ ಮೊದಲೇ ಹೇಳಿದ್ದೇನೆ.

ಹೀಗೆ ಧನಿಕರು, ವರ್ತಕರು, ಅಧಿಕಾರಿಗಳು ಮಹಾದಾನಗಳನ್ನು ಬಹು ಪುರಾತನ ಕಾಲದಿಂದಲೂ ಮಾಡುತ್ತಾ ಬಂದಿರಬಹುದು, ಆದರೆ ಸಾಮಾಜಿಕ, ಆರ್ಥಿಕ ಹಾಗೂ ರಾಜಕೀಯ ಬದಲಾವಣೆಗಳಾಗುತ್ತಾ ಜನರಿಗೆ ದಾನ ವಿಚಾರದಲ್ಲಿ ನಂಬುಗೆಯಿದ್ದರೂ ಸಹ ಆಚರಣೆ ಕಡಿಮೆಯಾಗಿರಬಹುದು. ರಾಜ, ಮಹಾರಾಜರು ಗಳು ಕಣ್ಮರೆಯಾದಂತೆ ಮಹಾದಾನ ಪದ್ಧತಿಯೂ ಸಹ ಸಮಾಜದಿಂದ ಕಣ್ಮರೆಯಾಗಿದೆ. ಮಹಾದಾನಗಳಲ್ಲಿ ಒಂದಾದ ತುಲಾಪುರುಷ ದಾನ ತನ್ನದೇ ಆದ ರೂಪದಲ್ಲಿ ಉಳಿದು ಬಂದಿದೆ. ರಾಜಕೀಯ ಪುಡಾರಿಗಳು ತಮ್ಮ ಅಭಿಮಾನಿಗಳಿಂದ ತುಲಾಭಾರವನ್ನು ಮಾಡಿಸಿಕೊಂಡು ತಾವೇ ಸ್ವೀಕಾರ ಮಾಡುವಂತಹ ವಿಚಿತ್ರ ಪದ್ಧತಿಯು ಧಾರ್ಮಿಕ ಹಿನ್ನಲೆಯಲ್ಲಿ ಆಧುನಿಕವಾಗಿ ಹುಟ್ಟಿ ಕೊಂಡಿದೆ.

ಜನಸಾಮಾನ್ಯರಲ್ಲಿ ತುಲಾಪುರುಷ ದಾನವು ತನ್ನದೇ ಆದ ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ಪರಿವರ್ತನೆ ಹೊಂದಿ ಉಳಿದುಕೊಂಡು ಬಂದಿದೆ. ಚಿನ್ನವನ್ನು ತನ್ನ ತೂಕಕ್ಕೆ ಸರಿಯಾಗಿ ಕೊಡುವುದು ಅಸಾಧ್ಯವಾದುದರಿಂದ ತಮ್ಮ ತೂಕಕ್ಕೆ ಸರಿಯಾಗಿ ಬೆಲ್ಲ ಹಾಗೂ ಧಾನ್ಯಗಳನ್ನು ದೇವಸ್ಥಾನಗಳಿಗೂ ಸಂಸ್ಥೆಗಳಿಗೂ ಕೊಡುವುದು ಈಗಲೂ ರೂಢಿಯಲ್ಲಿ ಉಳಿದು ಬಂದಿದೆ.

ಆಧಾರಿತ ಗ್ರಂಥಗಳು

ಎಂ. ಚಿದಾನಂದಮೂರ್ತಿ : ಸಂಶೋಧನ ತರಂಗ-೨, ಬೆಂಗಳೂರು ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾಲಯ. ಬೆಂಗಳೂರು ೧೯೭೦.

ವಿ. ಆರ್. ರಾಮಚಂದ್ರ ದೀಕ್ಷಿತರ್ : The Matsya Purana A Study, ಮದ್ರಾಸ್ ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾಲಯ, ೧೯೩೫.

ಶ್ರೀ ಮತ್ಸ್ಯ ಪುರಾಣ (ಕನ್ನಡ ಅನುವಾದ ಸಹಿತ) ಸಂಪುಟ-೭ : ಅನುವಾದ ವಾಜಪೇಯಿ ಶ್ರೀ ರಂಗಾಚಾರ್, ಶ್ರೀ ಜಯಚಾಮರಾಜೇಂದ್ರ ಗ್ರಂಥಮಾಲಾ ಸಂಖ್ಯಾ–೩೩, ೧೯೪೮

ಶ್ರೀ ಲಿಂಗ ಪುರಾಣ ಭಾಗ ೨ : ಅನುವಾದಕರು, A Board of Scholars, Pub : Mothilal Banarasidas,Delhi

ಶ್ರೀ ಲಿಂಗ ಮಹಾಪುರಾಣ, ಉತ್ತರಭಾಗ ಸಂಪುಟ ೭, ಸಂಸ್ಕೃತ ಮೂಲ ಕನ್ನಡದಲ್ಲಿ ಅರ್ಥಾನುವಿವರಣೆಯೊಡನೆ, ಅನುವಾದಕರು : ಆಸ್ಥಾನ ವಿದ್ವಾನ್, ಎಡತೊರೆ ಚಂದ್ರಶೇಖರಶಾಸ್ತ್ರಿ, ಶ್ರೀ ಜಯಚಾಮರಾಜೇಂದ್ರ ಗ್ರಂಥಮಾಲಾ, ಮೈಸೂರು, ಬೆಂಗಳೂರು ಪ್ರೆಸ್ ಬ್ರಾಂಚ್, ೧೯೪೭

ಬಿ. ಆರ್. ಹಿರೇಮಠ : ಶಾಸನಗಳಲ್ಲಿ ಕರ್ನಾಟಕದ ವರ್ತಕರು, ಪ್ರಸಾರಾಂಗ, ಕರ್ನಾಟಕ ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾಲಯ, ಧಾರವಾಡ, ೧೯೮೬.

'ಎಪಿಗ್ರಾಫಿಯಾ ಕರ್ನಾಟಿಕ' ಸಂಪುಟಗಳು, ಕನ್ನಡ ಅಧ್ಯಯನ ಸಂಸ್ಥೆ, ಮೈಸೂರು